

۲- کنش هم‌سطح و متناسب

با ادامه سیاست انفعالی صبر استراتژیک توسط دولت دوازدهم، همزمان مجلس ایران از حق قانونی خود استفاده و کاهش تعهدات برجامی و حرکت به سمت اقدام متقابل را (با وجود مخالفت صریح دولت روحانی) عملیاتی کرد و از دی‌ماه سال ۱۳۹۹ راهبرد صبر استراتژیک کمرنگ شد.

رهبر معظم انقلاب با اشاره به تصمیم مجلس درباره لغو تعهدات برجامی آن را «تصمیم درست و کاملاً منطقی و عقلایی و قابل قبول» دانسته و تأکید کردند: «وقتی طرف مقابل به هیچ کدام از تعهدات خود عمل نمی‌کند معنی ندارد جمهوری اسلامی به همه تعهدات خود عمل کند. لذا از مدت‌ها پیش برخی تعهدات را لغو کردند و اخیراً هم تعهدات دیگری را کنار گذاشتند.» همچنین ایشان این سیاست رسمی را سال گذشته بیان داشتند که «چنانچه آنها تعهدات خود را انجام دهند، ما هم برمی‌گردیم.» بنابراین سیاست ایران در مقابل بدعهدی آمریکا از سیاست انفعالی محض و نادیده گرفتن نقض برجام توسط دولت روحانی به سیاست بازگشت طرفین به تعهدات برجامی تغییر پیدا کرد و تا آن زمان نیز ایران بر مبنای قانون مجلس به صورت گام به گام تعهدات خود در قبال برجام را کاهش داد. این سیاست تخطی‌ناپذیر ایران همزمان با تغییر دولت در آمریکا و بیان این ادعا که دولت جو بایدن مخالف سیاست فشار حداکثری است، فضای جدیدی ایجاد کرد تا این ادعاهای آمریکایی‌ها در نظام بین‌الملل مورد راستی‌آزمایی قرار بگیرد و ایران در مقام طلبکار وارد مذاکرات شود. بنابراین بازگشت به تعهدات ایران در صورت بازگشت آمریکا از مسیر اشتباه خود سیاستی در مقابل رویکرد بشدت انفعالی دولت گذشته بوده است. این نکته نیز باید مورد توجه قرار بگیرد که متن برجام به گونه‌ای نوشته شده است که ایران در قبال بدعهدی و نقض توافق از سوی طرف مقابل هیچ اقدام مؤثر و عملی برای مجاب کردن آن کشورها به تعهداتش، نمی‌توانست انجام دهد.

البته نباید فراموش کرد که اجرای قانون راهبردی مجلس عملاً و به وضوح یا مخالفت دولت روحانی روبه‌رو شده بود. حتی پس از آنکه دولت روحانی به علت بند تنبیهی موجود در این قانون مجاب به اجرای آن نیز شد دولتمردان هیچ گاه مخالفت خود را با این اقدام پنهان نمی‌کردند تا جایی که حسن روحانی حتی در تاریخ ۲۸ تیرماه ۱۴۰۱ نیز مدعی شد که مجلس مانع فعالیت وی شده است. وی گفته بود: «قطعاً این مسأله و رفع مجدد تحریم‌ها قابل حل بود و ای‌کاش در ۱۱ آذر ۹۹ دچار مصوبه هسته‌ای مجلس نمی‌شدیم تا می‌توانستیم در اسفند ۱۳۹۹ تحریم‌ها را پایان دهیم.» البته این دیدگاه روحانی حتی در جناح اصلاح‌طلب نیز چندان مورد قبول نبوده است تا جایی که حتی ناصر هادیان به این ادعا واکنش نشان داد و دلیل عدم توافق در دولت روحانی را جمع‌بندی آمریکا از مستأصل بودن دولت روحانی معرفی کرد. وی گفت: «می‌توان از دلایل متعددی برای عدم توافق سخن گفت که در این فرصت به همه آنها نمی‌شود پرداخت اما پیش از این نیز گفته‌ام که در دوره‌ای آمریکایی‌ها تصور می‌کردند ایران برای رسیدن به این توافق مستأصل است و همین تحلیل اشتباه

باعث شد دیر به این جمع‌بندی برسند که ایران مستأصل نیست و در نتیجه پای میز مذاکره حاضر شدند. البته آمریکا در آن زمان هم حاضر نبود هزینه‌های لازم برای احیای برجام را پرداخت کند. در آن دوره، مذاکرات در واپسین ماه‌های دولت حسن روحانی انجام شد اما به تحولات ناشی از انتخابات ریاست جمهوری در ایران برخورد کرده و به یک بحث سیاسی در داخل کشور تبدیل شد، در نتیجه همه منتظر ماندند تا تغییر دولت در ایران رخ بدهد.» این تحلیلگر حامی دولت قبل ضمن رد ادعای رئیس جمهور پیشین که معتقد است مصوبه مجلس شورای اسلامی در آذرماه ۱۳۹۹ دست هیأت مذاکره‌کننده را بسته و حصول توافق را به تعویق انداخت، گفت: «به هیچ وجه مصوبه مجلس شورای اسلامی و پیش از آن کاهش تعهدات را امر منفی در مذاکرات نمی‌دانم. مصوبه مجلس دست مذاکره‌کننده ما را قوی کرد. مصوبه مجلس ما درست مانند اقدام‌هایی است که در کنگره آمریکا پیرامون چند و چون برجام انجام می‌شود و ممکن است با رضایت دولت کاخ سفید هم نباشد. اما آیا بایدن به آنها می‌گوید که اقدام شما من را در مذاکرات تضعیف می‌کند؟»

۳- پایبندی به محاصل برجام

دولت جدید آمریکا در حالی ادعا می‌کرد مخالف راهبردهای دونالد ترامپ علیه ایران بوده که در روز اول قدرت گرفتن خود با ۱۳ دستور اجرایی همه تصمیمات دولت گذشته این کشور را لغو کرد اما تنها تجدیدنظر در سیاست‌های آمریکا در قبال ایران را عملیاتی نکرد تا همسویی حاکمیت این کشور در سیاست‌های ضدایرانی را نمایان کند. با این حال ایران با اعلام اهداف و شروط جدید در اواخر دولت دوازدهم وارد دور جدید مذاکرات شد تا حسن نیت ایران به کشورهای مختلف جهان و بخصوص همیمانان و متحدان ایران نشان داده شود. به بیان دیگر باوجود جابه‌جایی دولت در ایران در بعد بین‌المللی، جایگاه حقوقی دولت ایران ثابت

تیم مذاکره کننده فعلی به

صراحت اعلام داشته به عنوان

وارث چنین شرایطی خود را ملزم

به سیاست‌های نظام درخصوص

ممنوعیت هرگونه مذاکرات

فرابرجامی دانسته و صرفاً در صورت

بازگشت آمریکا به تعهدات ۲۰۱۵ و

عمل به آن، به تعهدات برجامی

خود بازخواهد گشت. همین

نکته یعنی عدم ورود به مباحث

فرابرجامی یکی از تفاوت‌های

اساسی تیم مذاکره کننده فعلی

با تیم مذاکره کننده پیشین است

است و این مطالبه میان کشورهای ۵+۱ شکل گرفته بود که ایران پایبند به «قول و قرارها» برای احیای برجام باشد.

۴- ممانعت از ورود به مصادیق فرابرجامی

با همه این تفاسیر تیم مذاکره کننده فعلی به صراحت اعلام داشته به عنوان وارث چنین شرایطی خود را ملزم به سیاست‌های نظام درخصوص ممنوعیت هرگونه مذاکرات فرابرجامی دانسته و صرفاً در صورت بازگشت آمریکا به تعهدات ۲۰۱۵ و عمل به آن، به تعهدات برجامی خود بازخواهد گشت. همین نکته یعنی عدم ورود به مباحث فرابرجامی یکی از تفاوت‌های اساسی تیم مذاکره کننده فعلی با تیم مذاکره کننده پیشین است. در شرایطی که آمریکایی‌ها حتی در همان شش دور مذاکرات اولیه وین خواسته‌های فرابرجامی پمپئو را پیگیری می‌کردند اما اکنون با مذاکره‌کنندگانی مواجه شده‌اند که اجازه چنین گفت‌وگوهایی را نمی‌دهند که این مانع راهبرد کلان آمریکا برای رسیدن به برجام‌های دیگر است. تیم مذاکره‌کننده کنونی اکنون به مثابه سدی در مقابل تله آمریکایی‌ها قرار دارد که اجازه نمی‌دهد آنها از برجام پلی برای گام‌های فرابرجامی بسازند. همین امر باعث شد محمد جمشیدی معاون سیاسی دفتر رئیس جمهور ۲۴ مردادماه امسال صراحتاً اعلام کند: «آمریکا از هدف استراتژیک خود در خروج از توافق ۲۰۱۵ و اعمال سیاست فشار حداکثری عقب‌نشینی کرد. آمریکا به دنبال ۱- برجام ابدی و ۲- مذاکرات منطقه‌ای و موشکی بود که نهایتاً از جاه‌طلبی‌های خود عقب رانده شد.»

با وجود مشکلات ساختاری در برجام، دولت سیزدهم تلاش کرد تا با پیگیری کردن موضوعاتی چون رفع مؤثر تحریم‌ها، تضمین دادن آمریکایی‌ها و راستی‌آزمایی، تعدادی از خلل‌ها و شکاف‌های موجود و مهم برجامی را که آمریکا از آن همواره سوءاستفاده کرده جلوگیری کند و همزمان خط برخی کشورها در فرار ایران از مذاکرات و مقصر جلوه دادن ایران را که می‌تواند مبدأ اتفاقات هزینه‌آور بعدی برای ایران باشد، خنثی کند.

۵- مذاکره برای تحقق تعهدات

تیم مذاکره کننده فعلی تلاش کرد کم کاری‌های تیم مذاکره کننده قبلی در تنظیم برجام و بی توجهی به عهدشکنی آمریکا را جبران کند. به بیان بهتر مذاکره‌کنندگان کنونی تلاش دارند آمریکا را به پذیرش تعهدات هرچند حداقلی برجام به عنوان اقدامی که دولت قبل در آن ناکام بود وادار کنند، پر واضح است این رویکرد با بی تفاوتی نسبت به عهدشکنی آمریکا که رویکرد تیم مذاکره قبلی بود، کاملاً متفاوت است که همین گزاره عمق تفاوت دو تیم مذاکراتی دولت دوازدهم و سیزدهم را نشان می‌دهد. اکنون و با گذشت یک سال از عملکرد دولت در حوزه سیاست خارجی نیز مشخص شده که دولت سیزدهم به شعار خود در محدود کردن سیاست خارجی خود به برجام موفق بوده است. بهبود شاخص‌های اقتصادی، تقویت روابط با کشورهای همسایه و شرقی، افزایش فروش نفت، افزایش قابل توجه صادرات، فعال سازی خطوط ترانزیتی و... نشان داده است حاکم شدن دولتی قوی در ایران تصویر مستأصل دولت قبل را از بین برده و آمریکایی‌ها نمی‌توانند همچون گذشته زیاده‌خواهی‌های خود را تکرار کنند.